

F3, EEN BLIK IN DE TOEKOMST

Bij een jubileum horen felicitaties. Vandaar ook dat de FFF in de eerste plaats de Stichting Twirre van harte felicitteert met 15 jaargangen Twirre! Daarnaast is een jubileum altijd een mooie gelegenheid om even stil te staan en om te kijken, maar ook om vooruit te kijken. Deze Twirre is met name gewijd aan de toekomst. In het volgende willen we dan ook wat filosoferen over mogelijke toekomstige ontwikkelingen en dit vooral betrekken op de FFF, één van de clubs waarvan Twirre het wervelend lijfblad is.

Het is natuurlijk altijd hachelijk om iets over de toekomst te zeggen en dat wordt moeilijker naarmate de toekomst verder in het verschiet ligt. Daarbij leven we in een tijd waarin ontwikkelingen steeds sneller lijken te gaan. Vaak blijkt dat noodzakelijk geachte veranderingen toch niet het gewenste effect hebben. Voorbeelden hiervan zijn de in de laatste decennia ingevoerde schaalvergroting in de landbouw en de visserij. Door veranderde economische omstandigheden en overbevissing komt men nu tot het inzicht dat het zo niet langer kan. De samenleving verandert snel. De FFF maakt als vereniging deel uit van die altijd maar veranderende samenleving. Wat wil en kan de FFF toevoegen aan onze maatschappij?

De FFF kent drie doelen: onderzoek, bescherming en (natuur)educatie. Deze drie doelen zijn logischerwijs onlosmakelijk met elkaar verbonden. Onderzoek in de vorm van monitoring laat zien dat het met sommige soorten beter gaat dan met andere. Dit is op zich een heel natuurlijk mechanisme en als zodanig reeds beschreven door Darwin: een soort past zich aan en ontwikkelt zich in evenwicht met de omstandigheden. Het grote probleem op deze planeet is dat er op steeds meer plaatsen geen sprake meer is van evenwicht. De mens bepaalt de omstandigheden en deze veranderen zo snel dat andere soorten geen tijd hebben zich aan te passen. Om even in het Friese te blijven: de Grutto lijkt het (volgende) slachtoffer te worden van de huidige landbouw. Maar kon niet diezelfde Grutto in de voorgaande tijd zich juist zo goed ontwikkelen toen diezelfde landbouw hem nog wel goedgunstig was? Kortom, waar ligt ons referentiepunt? Waar begint en eindigt bescherming? Bescherming impliceert het maken van keuzes. Om de juiste keuze te kunnen maken is kennis en inzicht nodig. De FFF draagt hieraan bij door het organiseren van lezingen en excursies, kortom door natuureducatie.

Het is te voorzien dat wanneer het de mens economisch en technologisch voor de wind blijft gaan de druk op de natuur zal toenemen. In de praktijk blijkt dan dat juist de kwetsbare soorten vaak het kind van de rekening zijn. Gelukkig zijn er tegenwoordig juridische richtlijnen die de rechten van deze kwetsbare soorten verdedigen. Voor echt actieve bescherming is ook een zekere kennis van deze materie noodzakelijk. De FFF beschikt over deskundige, betrokken en actieve leden die bewezen hebben van de hoed en de rand te weten op het gebied van onderzoek en bescherming. Daarbij durven zij ook nog eens die noodklok te luiden als de verkeerde keuze gemaakt dreigt te worden.

Hoe kunnen we ons als organisatie aanpassen aan de steeds veranderende

MEDEDELINGEN VAN DE FRYSKE FERIENTING FOAR FJILDBIOLOGY

Fryske Feriening foar Fjildbiology

rende omstandigheden? Om de drie hierboven besproken doelen zo goed mogelijk te bereiken hebben we dit jaar onze statuten gemoderniseerd. Maar om te overleven in deze beekdmaatschappij is meer nodig. Behalve een goed in het gehoor liggende naam moet je onder andere ook zichtbaar zijn op het 'world wide web'. Om met die naam te beginnen. Recent werd uit onderzoek duidelijk dat ondanks enorme financiële injecties over een tiental jaren nog maar heel weinig 'geef Frysk' zal klinken. Steeds minder mensen zullen zich een voorstelling kunnen maken bij de naam 'Fryske Feriening foar Fjildbiology'. Misschien dat we onze officiële naam moeten wijzigen in FFF, wat toch al het meest gangbaar is. Een andere mogelijkheid is om te anticiperen op de zich ontwikkelende SMS-taal en er alvast 'F3' van gaan maken. Pr8ig toch, of heeft dat het net niet?

Ondertussen wordt hard gewerkt aan een nieuwe website. Ook hier blijkt het moeilijk een treffende naam te vinden. Wie FFF intikt in een zoekmachine krijgt al snel 400.000 resultaten en verzelt in eerste instantie in de Franse voetbalfederatie. Wanneer alleen in Nederlandstalige pagina's gezocht wordt, komt men eerst uit bij de 'Feriening Foar Folkformaken' (Grou). U begrijpt dat wij dit niet echt gemakkelijk vinden en dat we proberen hier verbetering in te brengen.

Een andere vraag is of de organisatorische opbouw van onze vereniging klaar is voor de toekomst. FFF staat niet alleen voor Fryske Feriening foar Fjildbiology. Naast de drie doelen kent de FFF ook drie 'ferbannen'. De drie FFF'en staan hier symbool voor. Deze organisatorische drie-eenheid heeft tot nu toe altijd goed gewerkt en wat dat betreft lijkt er ons op dit moment geen noodzaak tot aanpassing. Ook in andere geledingen, zowel maatschappelijk als geestelijk, is gebleken dat een drie-eenheid werkbaar is en héél lang mee kan. Een reden temeer om het nog maar 'fff' zo te laten.

Wij zijn er van overtuigd dat met de verslagen van onderzoeken en activiteiten van enthousiaste FFF'ers nog heel veel Twirres gevuld gaan worden. Het is verheugend dat steeds meer organisaties die actief zijn in Fryslân een eigen rubriek vullen in Twirre. Zo is er ieder geval op het papier van Twirre sprake van een steeds verdergaande ontsnippering van de Friese natuur. En dat geeft goede hoop voor de toekomst!

WAAR ZIJN DE JAARVERSLAGEN GEBLEVEN?

Gezien het stijgende ledental (en daarmee de stijgende portokosten) in combinatie met de teleurstellende belangstelling voor de algemene ledenvergadering heeft het bestuur van de FFF besloten tot een bezuiniging op het rondsturen van alle vergaderstukken voor de jaarlijkse algemene ledenvergadering. De stukken zijn één maand voorafgaand aan de vergadering op te vragen bij de secretaris. Deze kan ze u via e-mail

of per post toesturen. Alle leden ontvangen nog wel een persoonlijke uitnodiging per post om de ledenvergadering bij te wonen. Uiteraard zullen de vergaderstukken op algemene ledenvergadering ook ruim voorradig zijn. U kunt de vergaderstukken één maand tevoren opvragen bij Michel Krol (tel.: 0566 - 650325; e-mail: michel.krol@12move.nl).

FFF-SLAAPPLAATSENTELGROEP: KOLGANZEN VROEG DIT NAJAAR

Evenals in de voorgaande jaren voert de FFF-Slaapplaatsentelgroep Fryslân ook dit winterseizoen weer slaapplaatsstellingen van ganzen en zwanen uit in Fryslân. Het gaat grotendeels om slaapplaatsstellingen in Midden- en Zuidwest-Friese gebieden. In Midden-Fryslân worden Vogelrichtlijngebieden als Terkaplester Poelen, Sneekermeer en Witte en Zwarte Brekken al sinds de winter van 1998/99 jaarlijks op overnachtende ganzen geteld. Dit jaar zijn de laagveenmoerassen De Deelen en It Easterskar daaraan toegevoegd.

De telgroep meldde een vroege terugkeer van Kolganzen. Vooral in en rond het weekend van 9/10 oktober werd massale trek van Kolganzen vastgesteld. De slaapplaatsstellingen in de tweede helft van oktober leverden dan ook meteen grote aantallen op, zoals 17.500 Kolganzen

op de Witte en Zwarte Brekken, circa 40.000 in het Sneekermeeergebied, ruim 30.000 op de Terkaplester Poelen, bijna 10.000 in It Easterskar en zo'n 20.000 in De Deelen. Vooral de grote aantallen in het Sneekermeeergebied en op de Terkaplester Poelen zijn opvallend voor de tijd van het jaar, omdat de slaapplaatsen (zompolders en boezemlanden) daar toen nog droog waren en het overgrote deel van de Kolganzen op de droogstaande eikanden vertoefde.

De telgroep zou haar telactiviteiten graag uitbreiden. Zo zijn slaapplaatsgegevens van gebieden als het Lauwersmeer, de Alde Feanen, de Fluessen en de Friese Waddenkust schaars. Belangstellenden kunnen contact opnemen met de telgroep (zie achterin deze Twirre).

FFF-SLAAPPLAATSENTELGROEP VERONTRUST

OVER PROVINCIALE INVULLING VAN NIEUW GANZENBELEID

De FFF-Slaapplaatsentelgroep Fryslân maakt zich zorgen over de provinciale invulling van het nieuwe ganzenbeleid. Landelijk wordt momenteel 80.000 ha aan land aangewezen voor opvang van ganzen, zwanen en Smienten. Buiten die 80.000 ha mogen de vogels worden verjaagd en deels bejaagd. Volgens SOVON Vogelonderzoek Nederland kan met die 80.000 ha nog niet eens 60% van alle ganzen in Nederland worden opgevangen. Om 90% van alle ganzen in Nederland op te vangen is op landelijke schaal al bijna 335.000 ha nodig.

Van de 80.000 ha opvanggebied in Nederland gaat circa 30.000 ha naar Fryslân. Uit berekeningen van SOVON Vogelonderzoek Nederland blijkt dat hiermee amper 75% van de winterpopulaties van Kleine rietgans, Kolgans, Grauwe gans en Brandgans in Fryslân kan worden opgevangen. Bij de Kleine zwaan gaat het slechts om 8%. Het aantal hectares aan opvanggebied is dus verre van toereikend. Desondanks liet gedeputeerde Andriessen al weten dat de provincie niet meer hectares aan opvanggebied in Fryslân wil hebben. Bovendien wijst de provincie de opvanggebieden alleen aan op basis van vrijwillige medewerking van de betrokken boeren. 'Slap beleid', aldus de Slaapplaatsentelgroep, want dit leidt tot ongewenste situaties. Wanneer de ene boer wel opvanggebied heeft, maar zijn buurman niet, wordt de situatie met verjaging en bejaging in het veld oncontroleerbaar en worden ganzen straks van hot naar her gejaagd. Daarnaast keert hiermee de jacht terug op de randen van slaapplaatsen én Vogelrichtlijngebieden. In het vorige winterseizoen leidde dit al tot excessen waarbij jagers het vuur openden op grote groepen ganzen die vanaf de slaapplaatsen de foerageergebieden opzochten. Zo werd bij de Witte en Zwarte Brekken vastgesteld dat in de vroege ochtend voortdurend geschoten werd op vertrekkende, gemengde groepen van Kolganzen en Kleine rietganzen. Ondermeer naar aanleiding hiervan heeft de Slaapplaatsentelgroep een klacht gedeponneerd bij de Groendes van de Algemene Inspectie Dienst,

Neerstrijkende Kolganzen

foto: Klaas Visser

waar tot op heden géén reactie op is gekomen. Ook dit seizoen stelde de telgroep de eerste excessen alweer vast, zoals op 30 oktober jl. bij de Terkaplester Poelen, waar 's ochtend in dichte mist druk geschoten werd op gemengde groepen van Kol- en Brandganzen. De jacht op de ochtendtrek van ganzen rond slaapplaatsen is niet alleen verboden, maar volgens de Slaapplaatsentelgroep ook in strijd met de instandhoudingsdoelstelling van de Vogelrichtlijn, omdat de jachtperikelen een verstoring hebben op de ganzen op de slaapplaatsen. Dit heeft de Slaapplaatsentelgroep bij Vogelbescherming Nederland neergelegd. Medewerkers van de Algemene Inspectie Dienst hebben al verschillende jagers op de bon geslingerd. Zo schoten jagers bij het Sneekermeer o.a. op overtrekkende Kleine rietganzen, die zij met lokfluitjes naar de jachtplek probeerden te lokken...

NIEUW FFF-RAPPORT: WATERVOGELS IN DE DEELEN

Via de FFF is recent een rapport verschenen over watervogelmonitoring in De Deelen. Dit 81^e FFF-rapport gaat kort in op de resultaten van maandelijkse tellingen van watervogels in september tot en met april in de winterseizoenen van 2000/01 tot en met 2003/04. Op basis van de vier telseizoenen lijken visetende vogels als de Aalscholver en het Nonnetje in De Deelen toe te nemen, terwijl planteneters als Wintertaling, Smient en Wilde Eend in steeds kleinere aantallen worden vastgesteld. De Slobeend is de enige soort die jaarlijks de 1%-norm overschrijdt.

In het rapport worden tal van soorten besproken, waaronder ook bijzondere soorten als Grote zilverreiger, Heilige ibis, Velduil en Klapekster. Bij het Nonnetje gaat aandacht uit naar het percentage volwassen mannetjes van maand tot maand in het gebied.

Het rapport is alleen digitaal verkrijgbaar als pdf-bestand. Het kan opgevraagd worden via de schijver ervan: Romke Kleefstra, e-mail: craneland@planet.nl.

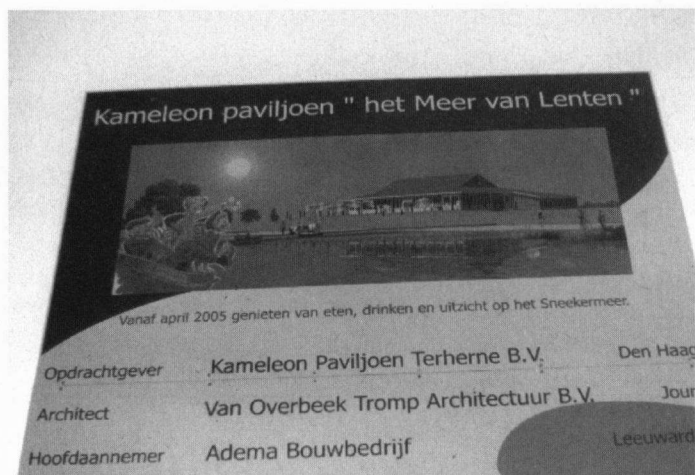
HET DOSSIER PANNENKOEK:**CURIEUZE ZITTING HOGER BEROEP BIJ RAAD VAN STATE**

Op 7 oktober togen Japple van den Bergs en Romke Kleefstra namens de FFF naar Den Haag voor de behandeling van het Hoger Beroep dat de FFF aantekende tegen het verlenen van een bouwvergunning voor de oprichting van een nieuw pannenkoekenpaviljoen op de rand van het Sneekmeer. Hier voerde de FFF opnieuw een pleidooi tegen de oprichting van het paviljoen op de beoogde bouwlocatie. Daarbij wees de FFF nadrukkelijk op de status van het Sneekmeer als Vogel- en potentieel Habitatrichtlijngebied en dan vooral op de uitspraken van het Europees Hof van Justitie van het afgelopen jaar. Deze uitspraken verplichten het Rijk voor nieuwe activiteiten een passende beoordeling te maken. Aan de hand daarvan moet niet alleen gekeken worden naar de oprichting van het paviljoen en wat voor effecten dat heeft op de instandhoudingsdoelstellingen van de Europese richtlijnen, maar ook naar andere plannen die spelen in hetzelfde gebied, zoals daar zijn de uitbreiding van Sneek richting Sneekmeere, uitbreiding van het zelf- en snelvaarseizoen, opwaardering en uitbreiding van recreatiegebied De Potten e.d. Ook gaf de FFF nogmaals duidelijk aan dat er omtrent de instandhoudingsdoelstelling van de Vogelrichtlijn veel twijfels bestaan met betrekking tot de verstoring van ganzen en Smienten op aangrenzende wateren. Hierbij kon de FFF aangeven dat het ecologische onderzoek van de gemeente Boarnsterhim onvolledig was, omdat er geen gericht onderzoek is uitgevoerd naar de waarde van de Sâltpoel als rustgebied van ganzen en Smienten. De FFF gaf daarbij ook aan dat het Sneekmeergebied zich op grond van nieuwe watervogelgegevens van SOVON met o.a. Kleine rietgans, Krakeend, Wintertaling en Slobeend méér kwalificerende soorten in huis heeft dan tot voor kort werd aangenomen. Inzake de Habitatrichtlijn wees de FFF nogmaals op de conclusies en aanbevelingen van onderzoeksbureau Altenburg & Wymenga, die duidelijk aangeven dat de bouw op de beoogde locatie als een belemmering moet worden gezien voor kleine zoogdieren.

Naar aanleiding van de pleidooien van de FFF, de gemeente Boarnsterhim en de provincie Fryslân stelde het college van de Raad van State, onder voorzitterschap van mr. D.A.C. Slump, vooral kritische vragen aan de gemeente en de provincie. Beide partijen werd gevraagd waarom zij in hun verweer niet reageerden op de door de FFF aangehaalde uitspraken van het Europees Hof. Hierop konden beide partijen geen passend antwoord geven. De gemeente Boarnsterhim gaf ten slotte aan daar geen tijd voor te hebben gehad en dat terwijl het Hoger Beroep van de FFF op 29 februari 2004 werd ingediend en men dus een half jaar de tijd heeft gehad een antwoord te formuleren.

De gemeente werd ook gevraagd hoe het kan dat met het ecologisch onderzoek geen gericht onderzoek is uitgevoerd naar de waarde van de Sâltpoel e.o. voor ganzen en Smienten, terwijl juist dit soorten zijn waarmee het Sneekmeergebied zich kwalificeert voor de Vogelrichtlijn. Ook hierop kon de gemeente niet antwoorden.

De provincie werd gevraagd waarom zij andere ontwikkelingen in het Sneekmeergebied niet meegewogen heeft in haar besluitvorming en waarom zij de gemeente Boarnsterhim niet aangespoord heeft om een passende beoordeling te maken. De provincie zei daarop niet op de hoogte te zijn van die nieuwe ontwikkelingen, waarna aan de FFF gevraagd werd waar zij die informatie vandaan haalde. Daarop gaf de FFF aan dat de uitbreiding van Sneek met de woonwijk Houkepoort en het

bedrijventerrein Ges 2, de opwaardering en uitbreiding van De Potten én de uitbreiding van het starteland, teneinde jaarrond zeilactiviteiten mogelijk te maken, reeds zijn voorgelegd aan de provincie, aan de hand waarvan de plannen onderworpen zijn aan een brede ecologische toetsing. Voor uitbreiding van het vaarseizoen met speedboten op het Sneekmeer heeft de provincie de FFF nota bene nog om advies gevraagd. Nadat de FFF dit duidelijk had gemaakt, zag de provincie af van verder commentaar...

Zowel de provincie als de gemeente werd gevraagd waarom zij over de conclusies en aanbeveling van Altenburg & Wymenga heen stappen. Immers, het onderzoeksbureau heeft in haar onderzoeksrapport aangegeven dat het paviljoen op de beoogde locatie een belemmering zal vormen in het kader van de Habitatrichtlijn en dat er een hoogwaardige verbindingzone moet worden gerealiseerd tussen het Sneekmeer en de Terkaplester Poelen voor soorten als de Waterspitsmuis en de Noordse woelmuis. Ook op deze vraag konden beide partijen geen passend antwoord geven.

Voor de FFF was het stuitend om te zien hoe slecht de provincie en de gemeente zich hadden voorbereid op de zitting. De gemeente kwam op de proppen met een nieuwe ambtenaar die niet goed op de hoogte leek te zijn van de zaak én de Europese richtlijnen. De ambtenaar van de provincie ontkende keihard feiten die bekend waren bij de provincie. Al met al duurde de - door het optreden van gemeente en provincie - curieuze zitting bijna twee uren. Het deed de FFF goed om te zien hoe kritisch de Raad van State zich toonde over het voorgenomen bouwplan.

Bij het samenstellen van deze Twirre was de uitspraak nog niet bekend. Officieel hoort die binnen zes weken te komen, maar men gaf al aan dat dat langer zou gaan duren. Hoe die uitspraak ook uitpakt, in ieder geval weten provincie en gemeenten nu dat zij terdege rekening hebben te houden met natuurwaarden, Europese richtlijnen en de Flora- en faunawet, want daar zijn de beleidsmakers in het geval van het paviljoen volstrekt aan voorbij gegaan.

NAJAARSBIJENKOMST VAN FÜGELFERBÂN (DE SOVON/FFF-AVOND)

Het FFF-Fûgelferbân organiseerde op 17 november jl. met SOVON-Fryslân de jaarlijkse Najaarsbijeenkomst. Deze stond in het teken van een lezing van Eddy Wymenga van ecologisch onderzoeksbureau Altenburg & Wymenga bv over het belang van de Binnendelta van de Niger in Afrika voor overwinterende watervogels uit Europa en voor broedende reigers. Altenburg & Wymenga voeren hier een watervogelmonitoringproject uit, waaruit blijkt dat het belang van het gebied voor overwinterende soorten als Pulpereiger, Grote en Kleine zilverreiger, Bontbekplevier, Kemphaan en verschillende sterns groot is. Ook voeren ze onderzoek uit naar verschillende reigersoorten die in de delta van de Niger kolonies vormen. De lezing viel goed in de smaak bij de Friese vogelaars die als vanouds weer - met 65 bezoekers - in groten getale op Hotel Goerres

waren afgekomen. Voorafgaand aan de lezing besteedde SOVON-coördinator Romke Kleefstra aandacht aan lopende monitoringprojecten van SOVON, zoals de watervogelmonitoring, maar ook het ganzenbeleid op provinciaal niveau. Ook maakte hij bekend dat SOVON het komende jaar proef gaat draaien met een 'moerasvogelmeetnet' in Fryslân in samenwerking met de afdeling Natuurmonitoring van de provincie Fryslân. Meinte Engelmoer berichtte over een tweedaags, internationaal weldevogelcongres in Leeuwarden. Ten slotte ging vanzelfsprekend aandacht uit naar het feit dat Romke zijn coördinatorschap voor SOVON in Fryslân beëindigd. Na ruim 7 jaar als vrijwilliger de kar van de broedvogelprojecten te hebben getrokken, deed hij nogmaals een oproep voor een opvolger.

SLOTAVOND PLANTEFERBÂN (DE FLORON/FFF-AVOND)

Op vrijdag 29 oktober jl. kon Jacob Koopman in Hotel Goerres te Akkrum maar liefst een kleine 30 belangstellenden welkom heten op de slotavond van het Planteferbân. Op deze avond, meestal de FLORON-FFF-avond genoemd, konden floristen hun streeplijsten van het afgelopen seizoen inleveren. Het jaar 2004 zal de boeken ingaan als een zeer productief jaar. Met bijna 300 exemplaren werd er een record-aantal lijsten ingeleverd. De beide FLORON-coördinatoren, Harry Waltje en Jacob Koopman, toonden zich dan ook zeer tevreden.

Vóór de pauze werd er een 'rondje langs de velden' gedaan, waarbij elke veldwerkgroep melding kon doen van bijzondere waarnemingen. Wim de Jong meldde uit Leeuwarden de Aardaker *Lathyrus tuberosus*, maar mogelijk is de soort daar uitgezaaid. Hinko Talsma meldde voor Leeuwarden de Akkerleeuwebek *Misopates orontium* en in Sneek wist hij de Dwergzegge *Carex oederi oederi* te vinden.

Philip Soliman heeft, dikwijls samen met Betty Kooistra, circa 40 km-hokken geïnventariseerd. Aan bijzonderheden wist hij Draadgentiaan *Cicendia filiformis* (Bergumermeer), Hartgespan *Leonurus cardiaca* (Burgum) en Dwergvlas *Radiola linoides* (Burgum) te melden. In zijn rijkste km-hok noteerde Soliman bijna 300 soorten, bijzonder veel voor Fryslân.

Aone-Pieter Nicolai maakte melding van zes stuks van de Veenmosorchis *Hammarbya paludosa* in de 'Fjirich Mêd' (Aldre Feanen) bij Earnewâld. De soort was daar eind jaren '60, begin jaren '70 ook al gevonden, maar is lange tijd weggeweest. Het betreft hier landelijk een zeer zeldzame orchidee (Rode Lijst, categorie 1), die evenwel ook elders bij Earnewâld recent nog gevonden is. Johan Schurer houdt de orchideeën in Zuid-oost-Fryslân al sinds 1975 in de gaten.

Klaas Ybema en Freerk Kunst hebben rond Workum dit jaar een kleine 25 km-hokken geïnventariseerd. In de 'Brekkenpolder' werden Ronde zegge *Carex diandra* en Padderus *Juncus subnodulosus* genoteerd, bij 't Swin' (Elahuzen) Kleine valerian *Valeriana dioica* en Spaanse ruiter *Cirsium dissectum*. Tussen Bolsward en Leeuwarden groeide in de wegbermen opvallend veel Groot Streepzaad *Crepis blennis*.

Aiso Lycklama à Nijeholt wist te melden dat het Goudknopje *Cotula coronopifolia* dit jaar al in juni stond te bloeien. Inventarisaties langs de basaltglooiingen boven Oostmahorn leverden onder meer honderden exemplaren van de Gebogen driehoeksvaren *Gymnocarpon dryopteris* en eveneens Tongvaren *Asplenium scolopendrium* op. Ook Tripmadam *Sedum reflexum* en Bospaardestaart *Equisetum sylvaticum* werden hier genoteerd. Zeker de vondst van de laatste is merkwaardig qua standplaats. De groep Buitenpost e.o. leverde totaal ruim 30 streeplijsten in, zo meldde Gerlie Papenburg.

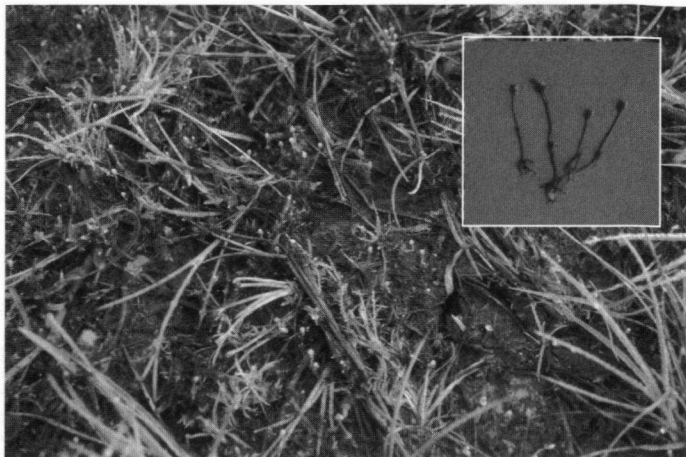
Werkgroep Reduzum, met Bartje de Leeuw als aanjager, inventariseerde in 2004 22 km-hokken. Lieuwe Calsbeek meldde namens de werkgroep Gorredijk Watergras *Catabrosa aquatica* bij Vegelinsoord, één exemplaar van de Brede wespenorchis *Epipactis helleborine* in Jonkerslân en

PLANTENCURSUS FRYSLÂN, EDITIE 6

In 2005-2006 wordt er opnieuw een plantencursus in Fryslân verzorgd. Deze vindt plaats in de maanden mei, juni en september van beide genoemde jaren. Wie nadere informatie wil kan daartoe contact opnemen met de cursusdocent, Jacob Koopman. Men krijgt dan een uitgebreide informatie toegestuurd. Wel geldt: wie het eerst komt, ...

INVENTARISATIE SCHIERMONNIKOOG

Volgend jaar wordt Schiermonnikoog 15 jaar na dato opnieuw geïnventariseerd op hogere planten. Dat gebeurt in het weekend van 24-26 juni 2005. Wie belangstelling heeft om deel te nemen aan dit weekend, kan

Draadgentiaan, in 2004 gevonden bij het Bergumermeer (insetje: detailfoto van verzameld exemplaar)

foto's: Betty Kooistra

het Oostelijk kruiskruid *Senecio vernalis* bij Gorredijk. Er werden 13 km-hokken bezocht.

Zoals elk jaar was de werkgroep Drachten weer koploper wat het aantal ingeleverde lijsten betrof. Harry Waltje maakte melding van 124 km-hokken en 118 rode-lijstformulieren. Bijzonderheden waren 40 stuks Gaspeldoorn *Ulex europaeus* op een geluidswal bij Oosterwolde (aan-geplant?), Postelein *Portulaca oleracea* (en dan de wilde, liggende groeiwijze) en IJle zegge *Carex remota* bij Oosterwolde. Deze laatste vondst is bijzonder omdat IJle zegge in Fryslân vrijwel ontbreekt; overigens was de soort hier in het verleden ook al gevonden. Tot slot zijn er via de 5^e editie van de 'Plantencursus Fryslân', onder leiding van docent Jacob Koopman, ook nogal wat km-hokken geïnventariseerd. De vondst van twee exemplaren van de Honingorchis *Herminium monorchis* op Schiermonnikoog mag hierbij niet onvermeld blijven.

Na de pauze trakteerde Hinko Talsma de aanwezigen op een prachtige digitale presentatie. De foto's waren deze zomer gemaakt in het Zwitserse Graubünden, waar Jacob Koopman samen met elf enthousiastelingen (vnl. cursisten van de plantencursus) een week lang op expeditie is geweest. De avond werd, traditiegetrouw, beëindigd met fraaie dia's van Klaas Ybema. Hij liet deze keer op humorvolle wijze soorten zien van de Duizendknoop- en Ganzevoet-familie.

We beginnen het seizoen 2005 weer met een startavond, en wel op vrijdag 1 april (geen grap), om 19.30 uur, in Hotel Goerres, Akkrum. Iedereen met belangstelling voor flora en vegetatie is welkom. Noteer deze datum nu alvast in uw agenda!

men met de cursusdocent, Jacob Koopman. Men krijgt dan een uitgebreide informatie toegestuurd. Wel geldt: wie het eerst komt, ...

daartoe contact opnemen met Jacob Koopman. Te zijner tijd krijgt men dan nadere informatie toegestuurd.

Jacob Koopman
(tel.: 0561-477844, e-mail: j.koopman@aac-terra.nl)